

І. П. ЛОПУШИНСЬКИЙ

Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-7460-7476

М. О. ДУРМАН

Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-3775-205X

О. В. ПРОНІНА

Херсонський національний технічний університет
ORCID: 0000-0002-4894-1825

ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН, ЩО Є У ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У статті показано, що для поступального місцевого розвитку, особливо в умовах введення в Україні воєнного стану, українцям потрібним є задіяння всіх можливих видів ресурсів – фінансових, майнових, природних, інвестиційних, інформаційних, коопераційних та інших; доведено, що в сучасних умовах органи місцевого самоврядування мають комплексно підходити, зокрема, до проблеми природокористування, розглядати будь-яку можливість використання, збереження та відновлення природних ресурсів, що є у власності територіальних громад. З'ясовано, що ефективне використання природних ресурсів територіальних громад можливо в разі отримання органами місцевого самоврядування достовірної та актуальної інформації щодо кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання. Показано, що окреме місце щодо вирішення питання підвищення ефективності використання природних ресурсів належить контролю громадському та самоврядному, що має здійснюватися спільно; Закцентовано увагу на потребі законодавчого посилення відповідальності за незаконне, нераціональне та неефективне використання природних ресурсів. Визначено напрямки вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування щодо ефективного використання природних ресурсів, що є у власності територіальних громад, наприклад, урахування думки територіальних громад та органів місцевого самоврядування при розгляді питань надання надр у користування; обов'язковість рішень органів місцевого самоврядування з питань розпорядження земельними ділянками комунальної власності, які використовуватимуться гірничодобувними підприємствами; оподаткування земель, що використовуються гірничодобувними підприємствами, на засадах дотримання рівності, конкуренції серед підприємств та інтересів територіальних громад; сплату компенсацій до бюджетів територіальних громад за вилучення земель комунальної власності сільськогосподарського та лісогосподарського призначення для цілей, не пов'язаних з таким використанням.

Ключові слова: законодавчі механізми, територіальні громади, природні ресурси територіальних громад, корисні копалини, що є у власності територіальних громад, ефективне та раціональне використання корисних копалин, що є у власності територіальних громад.

I. P. LOPUSCHYNSKYI

Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-7460-7476

M. O. DURMAN

Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-3775-205X

O. V. PRONINA

Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-4894-1825

LEGISLATIVE MECHANISMS FOR ENSURING THE EFFICIENT USE OF RESOURCES, WHAT IS OWNED BY TERRITORIAL COMMUNITIES

The article shows that for progressive local development, especially in the conditions of the introduction of martial law in Ukraine, it is extremely necessary to use all possible types of resources – financial, property, natural, investment, informational, cooperative and other; it has been proven that in modern conditions, local self-government bodies should comprehensively approach the problem of nature use, in particular to minerals of local importance, consider any possibility of using, preserving and restoring natural resources owned by the territorial community. It was found that effective use of minerals owned by territorial communities is possible if local self-government bodies receive reliable and up-to-date information about their quantitative, qualitative and other characteristics, volume, nature and regime

of their use; it is shown that a separate place in solving the issue of increasing the efficiency of the use of minerals of local importance belongs to public and self-government control, which should be carried out jointly. It has been proven that in the conditions of the introduction of martial law in Ukraine, territorial communities can consider the effective and rational use of minerals of local importance as one of the sources of replenishment of local budgets. It was found that the measures of responsibility for the illegal extraction of minerals of local importance provided for by the current legislation of Ukraine, regulated by the norms of the Code of Ukraine on administrative offenses, are not sufficiently effective; Directions for improving the activities of local self-government bodies regarding the effective use of minerals owned by territorial communities have been determined. For example, taking into account the opinion of territorial communities and local self-government bodies when considering issues of providing subsoil for use; the binding nature of decisions of local self-government bodies on the disposal of communally owned land plots to be used by mining enterprises; taxation of lands used by mining enterprises on the basis of equality, competition among enterprises and the interests of territorial communities; payment of compensations to the budgets of territorial communities for the expropriation of communally owned agricultural and forestry lands for purposes not related to such use.

Key words: legislative mechanisms, territorial communities, natural resources of territorial communities, minerals owned by territorial communities, effective and rational use of minerals owned by territorial communities.

Постановка проблеми

Як відомо, реальна здатність (спроможність) місцевого самоврядування, передбачена Європейською Хартією місцевого самоврядування (частина перша статті 3) [4] та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (частина перша статті 2) [28] визначається насамперед матеріальними і фінансовими ресурсами, якими розпоряджаються територіальні громади і що відповідно до статті 142 Конституції України [9] сукупно становлять матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування. Основний Закон України до матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування відносить рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [9].

Водночас, до недавнього часу ресурсне забезпечення місцевого розвитку спиралося лише на бюджет (місцевий чи державний) як один із видів ресурсів. Разом з тим, стан місцевих бюджетів нині такий, що бюджетних коштів ледве вистачає на підтримання функціонування населених пунктів, особливо в умовах введення в Україні воєнного стану. Саме тому для поступального місцевого розвитку вкрай слід задіяти всі можливі види ресурсів – фінансові, майнові, природні, інвестиційні, інформаційні, коопераційні та інші. У цьому зв'язку, як нам видається, у сучасних умовах органи місцевого самоврядування мають комплексно підходити до проблеми природо-користування, розглядати будь-яку можливість використання, збереження та відновлення природних ресурсів, що є у власності територіальної громади. Крім того, формування територіальних громад на новій територіальній основі як суб'єктів суспільних відносин актуалізує проблематику пошуку шляхів забезпечення їх ефективного функціонування за рахунок наявного ресурсного потенціалу та алокації нових ресурсних можливостей не лише в коротко-, але й у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останнім часом до проблем використання ресурсів територіальних громад, у тому числі корисних копалин, що є у власності територіальних громад, у своїй наукових розвідках зверталися Боковикова Ю. В. (описує природні ресурси як ресурси розвитку територіальних громад) [2], Жовнірчик Я. Ф. (вивчає ресурсне забезпечення місцевого і регіонального розвитку) [5], Киреева І. В., Коробцова Д. В. (досліджують використання природних ресурсів для розвитку територіальних громад) [6], Марченко В. М. (розглядає корисні копалини України як чинник відновлення зростання економіки та розвитку регіонів) [11], Ольшанський О. В. (описує ресурсне забезпечення розвитку території в контексті двовимірного підходу) [12], Патицька Х. О., Лещух І. В. (визначають сучасні проблеми використання природно-ресурсного потенціалу територіальних громад в Україні в умовах децентралізації) [13], Пашенко В. (досліджує цільове та ефективне використання надр на території Миколаївської області) [14], Чикало І. В. (розглядає управління ресурсним потенціалом об'єднаних територіальних громад на засадах стратегічного підходу) [29] та ін. Водночас, ці та інші наукові розвідки було написано ще до 2020 року, тобто до завершення процесу децентралізації в Україні та проведення місцевих виборів 25 жовтня 2020 року. Крім того, повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року Російської Федерації спричинило відтік значних коштів, у тому числі й з місцевих бюджетів, на забезпечення відсічі агресії та проведення заходів загальної мобілізації. У цьому зв'язку Кабінет Міністрів України спонукає органи місцевого самоврядування до пошуку додаткових джерел наповнення місцевих бюджетів, економного та раціонального використання бюджетних коштів. Так, зокрема, у постанові Уряду від 11 березня 2022 року № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» (з наступними змінами) зазначається, що «органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, військові адміністрації здійснюють заходи з мобілізації додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, забезпечують ефективно, економне та раціональне використання бюджетних коштів» [3]. Зважаючи на такий підхід, територіальні громади в умовах запровадження в Україні воєнного стану як одне із

джерел поповнення місцевих бюджетів можуть розглядати саме ефективне і раціональне використання корисних копалин місцевого значення.

Метою статті є визначення напрямків безумовного виконання та вдосконалення національного законодавства щодо діяльності органів місцевого самоврядування у зв'язку з ефективним використанням в умовах обмеженого фінансування природних ресурсів, що є у власності територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відповідно до статті 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією [9]. Згідно з частиною першою статті 142 Конституції України матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, *природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах* (виокремлено нами – авт.), а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають у управлінні районних і обласних рад [9].

Статтею 4 Кодексу України про надра визначено, що надра є виключною власністю Українського народу і надаються тільки в користування. Угоди або дії, що в прямій або прихованій формі порушують право власності Українського народу на надра, є недійсними. Український народ здійснює право власності на надра через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві ради [8].

Своєю чергою, стаття 6 Кодексу про надра [8] поділяє корисні копалини за своїм значенням на корисні копалини загальнодержавного і місцевого значення. Віднесення корисних копалин до корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення здійснюється Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища (наразі – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 року № 827 до корисних копалин місцевого значення відносяться: вапняк, гажа, гіпс, сапропель (сировина для хімічних меліорантів ґрунтів); гіпс, вапняк, крейда (сировина для будівельного вапна та гіпсу); пісок (сировина піщано-гравійна); суглинок, супісок (сировина цегельно-черепична) Інші корисні копалини, що не включені до Переліку корисних копалин загальнодержавного значення [24].

Серед переліку інших ресурсів територіальних громад природні вирізняються тим, що вони:

- існують як такі (земельні, водні, лісові, мінерально-сировинні та ін.) незалежно від фінансових впливів /субвенцій, дотацій, грантів тощо;
- завжди належать до певної території, мають просторові ознаки;
- не мігрують на відміну від кадрових, людських;
- переважно відносяться до ресурсів, що складно відновити, вичерпуються;
- змінюють якість залежно від умов використання.

Означені позиції свідчать про те, що для територіальних громад природні ресурси при раціональному розумному використанні мають стати найбільш стабільною основою майбутнього розвитку. Для цього слід розв'язати кілька управлінських проблем. Насамперед, нагальною є проблема обліку природних ресурсів територіальної громади. Органи місцевого самоврядування виступаючи від імені громади, мають зважати на те, що в ринкових умовах господарювання інтереси приватного бізнесу, що полягають в отриманні швидкого й максимального прибутку, заощадженні капіталовкладень, максимальному використанні природних ресурсів, не збігаються з інтересами громади. Вільний ринок не в змозі враховувати всі економічні, екологічні та соціальні наслідки розвитку подій, не в змозі врахувати можливість, що індивідуальні та суспільні інтереси можуть не збігатися в часі. Саме тому місцева влада зобов'язана та покликана визначати та відстоювати громадський інтерес, шукати можливості його найефективнішого задоволення, вимушена ефективно регулювати суспільні відносини, оскільки від цього залежить даліше подовження (шляхом наступних виборів) її діяльності.

Ефективне використання природних ресурсів територіальних громад можливе в разі отримання органами місцевого самоврядування достовірної та актуальної інформації щодо кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання. Таку інформацію за законодавством України містять державні кадастри природних ресурсів, зокрема й державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин. Цей Кадастр містить відомості про кожне родовище, включене до Державного фонду родовищ корисних копалин, щодо кількості та якості запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, гірничо-технічних, гідрогеологічних та інших умов розроблення родовища та його геолого-економічну оцінку, а також відомості про кожний прояв корисних копалин. Державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр (наразі – Державна служба геології та надр України – Держгеонадра). Цей кадастр включає геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, інша діяльність з якими та доступ до яких здійснюються у мережі Інтернет згідно із Законом України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» [27].

Державні кадастри природних ресурсів призначено для забезпечення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств, установ, організацій і громадян достовірною та об'єктивною інформацією щодо природного, господарського стану та правового режиму використання природного фонду України.

Окреме місце щодо вирішення питання підвищення ефективності використання природних ресурсів належить контролю громадському та самоврядному, що має здійснюватись спільно. Громадський контроль має реалізовуватися через громадські організації, вуличні комітети, громадських інспекторів шляхом надання їм певних повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Самоврядний контроль за використанням та охороною природних ресурсів територіальної громади має здійснюватись шляхом:

- проведення обстежень стану та дотримання умов використання природних об'єктів територіальної громади населеного пункту;
- розгляду звернень юридичних і фізичних осіб з питань використання та охорони природних ресурсів;
- виявлення самовільного використання природних об'єктів.

Відповідно до статті 10 Кодексу України про надра до відання сільських, селищних, міських та районних рад і рад об'єднаних територіальних громад (саме така до цього часу у Кодексі залишається назва територіальних громад – *авт.*) на їх території у порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законодавчими актами, належить погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення [8].

До компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських рад у сфері регулювання гірничих відносин у порядку, встановленому Кодексом України про надра [8] та іншими законодавчими актами, належить: надання надр у користування для розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення; погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення і розроблення родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, а також для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; розподіл між відповідними місцевими бюджетами плати за користування надрами; розроблення, затвердження та виконання місцевих програм розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання і охорони надр; оголошення геологічних об'єктів, що становлять наукову або культурну цінність, об'єктами природно-заповідного фонду місцевого значення; припинення права на користування ділянкою надр у випадках і порядку, передбачених цим Кодексом України про надра; здійснення контролю за використанням та охороною надр; вирішення інших питань у сфері регулювання гірничих відносин, визначених законом [8].

До відання сільських, селищних, міських та районних рад у сфері регулювання гірничих відносин на їх території в порядку, встановленому Кодексом України про надра [8] та іншими законодавчими актами, належить: погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення; реалізація місцевих програм розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання та охорони надр; обмеження діяльності підприємств, установ, організацій і громадян у випадках і в порядку, передбачених Кодексом України про надра; здійснення контролю за використанням та охороною надр; вирішення інших питань у сфері регулювання гірничих відносин у межах своєї компетенції [8].

Таке погодження має здійснюватися виключно у формі рішення ради, ухваленого на її пленарному засіданні. Щодо укладення угод (договорів) між радою та майбутнім користувачем надр місцевого значення, то Кодекс України про надра [8] не передбачає обов'язковості укладення таких або будь-яких інших угод при отриманні рішення ради про погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення.

Жодних повноважень сільських, селищних та міських рад у процедурі погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розроблення родовищ корисних копалин загальнодержавного значення чинним Кодексом України про надра не передбачено.

Надання ж надр у користування для розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення відповідно до статті 9-1 Кодексу України про надра [8] належить до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських рад. Означені ж ради Законом України від 19 грудня 2019 року № 402-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» (набрав чинності 29 грудня 2019 року) [17] втратили своє повноваження, яке існувало досить тривалий час, щодо погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення і розроблення родовищ копалин загальнодержавного значення, а також для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Наразі цих повноважень обласні ради не мають.

Відповідно до змін до Кодексу України про надра, внесених Законом № 402-ІХ [17], обласні ради було усунуто від видачі гірничих відводів для розроблення корисних копалин місцевого значення. Названі повноваження передано територіальним управлінням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці (наразі – Державна служба з питань праці – Держпраця).

Гірничі відводи для розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення тепер надаються Головними управліннями Держпраці в областях і підлягають реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці (Держпраці).

У цьому зв'язку нагадаємо, що відповідно до статті 17 Кодексу України про надра [8] гірничим відводом є частина надр, надана користувачам для промислового розроблення родовищ корисних копалин та цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Користування надрами за межами гірничого відводу забороняється. Процедура надання гірничих відводів врегульовано Положенням про порядок надання гірничих відводів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 59 «Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів» [25]. Місцевим радам слід пам'ятати, що відповідно до пункту 6 названого Положення [25] до проекту гірничого відводу додаються, серед інших документів, також лист від органів місцевого самоврядування або органів виконавчої влади щодо отримання ними інформації про межі гірничого відводу для використання надр на території їх діяльності.

Таким чином, надра надаються в користування підприємствам, установам, організаціям і громадянам лише за наявності у них спеціального дозволу на користування ділянкою надр. Право на користування надрами засвідчується актом про надання гірничого відводу.

Також Кодексом України про надра передбачається можливість користування надрами без надання гірничого відводу чи спеціального дозволу. Наприклад, відповідно до статті 23 Кодексу [8] землевласники і землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів та гірничого відводу видобувати корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розроблення до двох метрів, а також підземні води (крім мінеральних) для всіх потреб, крім виробництва фасованої питної води, за умови, що обсяг видобування підземних вод із кожного з водозаборів не перевищує 300 м³ на добу.

Землевласники і землекористувачі, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, частка сільськогосподарського товаровиробництва яких за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків, крім випадків, передбачених частиною першою статті 23 Кодексу України про надра [8], у межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів та гірничого відводу видобувати підземні води (крім мінеральних) для сільськогосподарських, виробничих, а також власних господарсько-побутових потреб.

Видобування корисних копалин місцевого значення і торфу із застосуванням спеціальних технічних засобів, які можуть призвести до небажаних змін навколишнього природного середовища, погоджується з місцевими радами, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями.

Пунктом 9 постанови Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 року № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» [26] передбачено, що надання в користування ділянок надр, що містять корисні копалини місцевого значення, погоджується з: відповідними районними, міськими, селищними, сільськими радами і радами об'єднаних територіальних громад (наразі – територіальних громад – *авт.*); обласними державними військово-цивільними адміністраціями – у районі проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (наразі – в умовах воєнного стану – *авт.*). Видача дозволу здійснюється на підставі заяви та погоджується з органами, визначеними абзацами другим та третім пункту 9 Постанови [26].

Перелік органів місцевого самоврядування та відповідних місцевих держадміністрацій, визначених у статті 21 Кодексу України про надра [8], яким надсилається на погодження надання в користування відповідної ділянки надр, визначається органом з питань надання дозволу відповідно до географічних координат ділянки надр, зазначених у заяві.

Дії щодо погодження видачі дозволу вчиняються органом з питань надання дозволу без залучення особи, що звернулася за одержанням дозволу, відповідно до географічних координат ділянки надр, зазначених у заяві, у межах строку, встановленого для видачі дозволу. Для здійснення погодження орган з питань надання дозволу не пізніше ніж упродовж семи робочих днів з дати реєстрації заяви надсилає її копію в паперовому або електронному вигляді органам, зазначеним в абзацах другому та третьому пункту 9 Постанови [26], та встановлює строк розгляду зазначених документів. За результатами розгляду документів, надісланих на погодження, органи, зазначені в абзацах другому та третьому пункту 9 Постанови [26], надають погодження, що в паперовому або електронному вигляді надсилають органу, який видає дозвіл.

У разі ненадання органами, зазначеними в абзацах другому та третьому пункту 9 Постанови [26], позитивної або негативної відповіді щодо погодження за результатами розгляду на найближчій сесії (але не пізніше ніж через 45 календарних днів з дати отримання документів від органу з питань надання дозволу) вважається, що надання дозволу ними погоджено.

Відповідно до п. 6 постанови Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 року № 993, якою затверджено Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом проведення електронних торгів [16], Держгеонадра готує з урахуванням заяв та додаткових матеріалів (пояснювальна записка, оглядова карта та ситуаційний план, каталог географічних координат кутових точок, програма робіт), поданих фізичними особами-підприємцями та юридичними особами, пропозиції щодо визначення переліку ділянок надр, дозволу на користування якими виставляються на аукціон, та надсилає їх рекомендованим листом

з повідомленням на погодження відповідним районним, міським, селищним, сільським радам і радам об'єднаних територіальних громад (наразі – територіальних громад – *авт.*) – щодо користування ділянками надр, що містять корисні копалини місцевого значення. Якщо впродовж 45 календарних днів органи, зазначені в абзаці першому пункту 6 Постанови [16], не надали рішення про погодження або вмотивовану відмову в такому погодженні, пропозиції щодо визначення переліку ділянок надр, дозволи на користування якими виставляються на аукціон, вважаються погодженими.

У разі наявності погоджень відповідних районних, міських, селищних, сільських рад і рад об'єднаних територіальних громад (наразі – територіальних громад – *авт.*) щодо користування ділянкою надр, що містить корисні копалини місцевого значення, та пропозицій Міндовкілля із зазначенням умов, за яких можливе надкористування на запропонованих ділянках надр, у частині дотримання вимог природоохоронного законодавства, у випадку, визначеному в абзаці третьому пп. 3 п. 8 Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 [26], вимоги пункту 6 цього Порядку не застосовуються.

Держгеонадра включає до наказу про затвердження переліку ділянок надр таку ділянку разом з відповідною програмою робіт та впродовж 30 календарних днів ухвалює рішення про проведення аукціону [16]. Таким чином, для видобування корисних копалин, за винятком випадків, передбачених статтею 23 Кодексу України про надра [8], слід мати спеціальний дозвіл на користування надрами.

Видобуток корисних копалин місцевого значення, зокрема піску та глини, досить поширений, водночас забір піщаної сировини наносить значну шкоду довкіллю. Самовільне розроблення створює ситуації щодо небезпечного стану піщаних кар'єрів, викликає потребу в залученні більш досконалих програм щодо проведення рекультивації використаних піщаних кар'єрів, потребує вжиття чималих зусиль для того, щоб порушені землі привести до стану, придатного для їх експлуатації в сільському, лісовому господарствах. Розроблення кар'єрів також створює проблему руйнування навколишніх доріг.

У зв'язку з тим, що передбачені чинним законодавством України заходи відповідальності за незаконне видобування корисних копалин місцевого значення, що регулюються нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення [7], не є достатньо ефективними, до винних осіб, за фактом розкрадання надр, застосовується адміністративна відповідальність у вигляді штрафу, передбачена статтею 47 Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення права державної власності на надра) [7].

Крім того, кримінальним законодавством не передбачалося відповідальності за незаконний видобуток корисної копалини – піску, що визначено корисною копалиною місцевого значення, оскільки положеннями статті 240 Кримінального кодексу України передбачалося кримінальну відповідальність за незаконний видобуток корисних копалин лише загальнодержавного значення [10].

Законом від 15 липня 2021 року № 1685-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за незаконне видобування корисних копалин» [19] до статті 240 Кримінального кодексу України внесено зміни щодо посилення кримінальної відповідальності за незаконне видобування корисних копалин місцевого значення, а також введено відповідальність за незаконне видобування корисних копалин у великому розмірі та особливо великому розмірі, збільшено штрафи. Законом передбачено відповідальність не лише для фізичних, а й для юридичних осіб [19].

У примітці до статті 240 Кримінального кодексу України роз'яснено, що незаконне видобування корисних копалин місцевого значення вважається вчиненим у значному розмірі, якщо їх вартість у тридцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (510 грн і більше – *авт.*). Незаконне видобування корисних копалин місцевого значення вважається вчиненим у великому розмірі, якщо їх вартість у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (1700 грн і більше – *авт.*) [10].

Ухвалення цього Закону [19] спрямоване на підвищення відповідальності за незаконне видобування корисних копалин і покликане поліпшити ситуацію в сфері надкористування.

Водночас на розгляді в Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування наразі перебуває проект Закону від 05 жовтня 2020 року за № 4187 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки розвитку вітчизняних галузей надкористування» [18], який 3 лютого 2021 року Верховна Рада України скерувала на повторне перше читання. Цей законопроект розглядався разом із альтернативним проектом Закону від 21 жовтня 2020 року № 4187-1 про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення надкористування [20].

Законопроекти № 4187 та № 4187-1 [18; 20] пропонують внести зміни до Кодексу України про надра [8] та вилучити повноваження сільських, селищних, міських рад щодо погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення.

У цьому зв'язку Асоціація міст України вважає, що позбавлення органів місцевого самоврядування таких повноважень призведе до підвищення ризиків незадоволеності населення, оскільки екологічно небезпечні виробництва, що пов'язані з видобування корисних копалин, будуть здійснюватися без врахування думки місцевих жителів [1].

Ураховуючи вищевикладене, Асоціація міст України просить при доопрацюванні законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки розвитку вітчизняних галузей надрокористування» № 4187 [18] урахувати інтереси територіальних громад та місцевого самоврядування, а саме забезпечити: урахування думки територіальних громад та органів місцевого самоврядування при розгляді питань надання надр у користування; обов'язковість рішень органів місцевого самоврядування з питань розпорядження земельними ділянками комунальної власності, які використовуватимуться гірничодобувними підприємствами; оподаткування земель, що використовуються гірничодобувними підприємствами, на засадах дотримання рівності, конкуренції серед підприємств та інтересів територіальних громад; сплату компенсацій до бюджетів територіальних громад за вилучення земель комунальної власності сільськогосподарського та лісогосподарського призначення для цілей, не пов'язаних з таким використанням [1].

Зважаючи на те, що відповідно до статті 13 Конституції України природні ресурси є власністю Українського народу [9], постає питання про те, що відповідно до європейської практики громадяни України мали б право отримувати свою частину від реалізації державою природних надр.

У цьому зв'язку в передвиборчій програмі Президента України Володимира Зеленського [15] передбачалося, зокрема, запровадження економічного паспорта українця. Ідея полягала в тому, що кожна дитина має право нагороджувати на своєму рахунку частину від реалізації державою природних надр. Отримати гроші можна лише після досягнення повноліття. Відповідні законопроекти «Про економічний паспорт українця» було зареєстровано 16 січня 2020 року за № 2754 [22] та від 22 грудня 2021 року № 6394-3 «Про економічний паспорт юного українця» [23].

Зважаючи на це, до підпункту 1 пункту 1 розділу I проекту Закону [18], яким передбачається внесення зміни до статті 4 Кодексу про надра [8] в частині доповнення її новою частиною такого змісту: «З метою безпосередньої реалізації права власності Українського народу на надра та для забезпечення економічних та соціальних інтересів громадян щодо прозорого використання та справедливого розподілу надр, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) громадянам України надається право на отримання частини доходу держави від рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин. Розмір та порядок отримання громадянами України частини такого доходу встановлюється спеціальним законом» [18].

На наше переконання, негативними наразі є зміни до національного законодавства щодо припинення повноважень обласних рад у частині позбавлення їх права надавати надра в користування для розроблення родовищ корисних копалин місцевого значення; розподілу між відповідними місцевими бюджетами плати за користування надрами; розроблення, затвердження та виконання місцевих програм розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання і охорони надр; оголошення геологічних об'єктів, що становлять наукову або культурну цінність, об'єктами природно-заповідного фонду місцевого значення; припинення права на користування ділянкою надр у випадках і порядку, передбачених Кодексом України про надра [8]; здійснення контролю за використанням та охороною надр; вирішення інших питань у сфері регулювання гірничих відносин, визначених законом.

Негативними є також пропозиції до законодавства щодо припинення повноважень сільських, селищних, міських і районних рад, і рад об'єднаних територіальних громад у сфері регулювання гірничих відносин у яких забрали повноваження щодо погодження надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розробки родовищ корисних копалин місцевого значення; реалізації місцевих програм розвитку мінерально-сировинної бази, раціонального використання та охорони надр; обмеження діяльності підприємств, установ, організацій і громадян у випадках і в порядку, передбачених Кодексом про надра [8]; здійснення контролю за використанням та охороною надр; вирішення інших питань у сфері регулювання гірничих відносин у межах своєї компетенції [18; 20].

Висновки

Отже, на наше глибоке переконання, держава має забезпечити конституційне право Українського народу безпосередньо, через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (стаття 5 Основного Закону України) розпоряджатися природними ресурсами, у тому числі й природними копалинами, отримувати від цього свою частку. Не можна допустити усунення Українського народу, органи місцевого самоврядування від процесів надання дозволів щодо розроблення корисних копалин як загальнодержавного, так і місцевого значення. Позбавлення органів місцевого самоврядування таких повноважень призведе до підвищення ризиків незадоволеності населення, оскільки екологічно небезпечні виробництва, що пов'язані з видобування корисних копалин, будуть здійснюватися без врахування думки місцевих жителів. Окреме місце щодо вирішення питання підвищення ефективності використання природних ресурсів як загальнодержавного, так і місцевого значення належить контролю громадському та самоврядному, що має здійснюватися спільно. Громадський контроль має реалізовуватися через громадські організації, вуличні комітети, громадських інспекторів шляхом надання їм певних повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища. Водночас слід законодавчо посилити відповідальність за порушення правил використання природних ресурсів, насамперед корисних копалин місцевого значення.

Список використаної літератури

1. АМУ закликає врахувати інтереси громад при доопрацюванні законопроекту щодо надрокористування. URL: <https://auc.org.ua/novyna/amu-zaklykaye-vrahuvaty-interesy-gromad-pry-doopracuvanni-zakonoprojektu-shchodo> (дата звернення – 04.12.2022).

2. Боковикова Ю. В. Природні ресурси – ресурси розвитку територіальних громад [Електронний ресурс] / Ю. В. Боковикова // Актуальні проблеми державного управління. – 2017. – № 1. – С. 66–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12
3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 року № 252 (із змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 04 листопада 2022 № 1239). URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voennogo-stanu-252> (дата звернення – 04.12.2022 року).
4. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
5. Жовнірчик Я. Ф. Ресурсне забезпечення місцевого і регіонального розвитку // Інвестиції: практика та досвід, 2010. – № 9. – С. 75–77.
6. Кирєєва І. В., Коробцова Д. В. Використання природних ресурсів для розвитку територіальних громад // Порівняльно-аналітичне право, 2020. – № 1. – С. 287–290.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> <https://ips.ligazakon.net/document/KD0005> (дата звернення – 04.12.2022)
8. Кодекс України про надра: Закон України від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
9. Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
11. Марченко В. М. Корисні копалини України як чинник відновлення зростання економіки та розвитку регіонів [Електронний ресурс] / В. М. Марченко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – № 2. – С. 51–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2015_2_9
12. Ольшанський О. В. Ресурсне забезпечення розвитку території: двовимірний підхід // Держава і суспільство С. 220-225. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Pubupr_2013_4_37%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Pubupr_2013_4_37%20(1).pdf)
13. Патицька Х. О., Лещух І. В. Сучасні проблеми використання природно-ресурсного потенціалу територіальних громад в Україні в умовах децентралізації // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2019. – Випуск 3 (137). – С. 3–9.
14. Пащенко В. Копалини коштують грошей // Віче, 2012. – № 13. – С. 17–18.
15. Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. URL: <https://program.ze2019.com/>
16. Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом проведення електронних торгів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин: Закон України від 19 грудня 2019 року № 402-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки розвитку вітчизняних галузей надрокористування: проєкт Закону України від 05 жовтня 2020 року № 4187. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70117 (дата звернення – 04 грудня 2022 року).
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за незаконне видобування корисних копалин: Закон від 15 липня 2021 року № 1685-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1685-20#Text> (дата звернення – 04.12.2022).
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення надрокористування: проєкт Закону України від 21 жовтня 2020 року № 4187-1. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70218 (дата звернення – 04 грудня 2022 року).
21. Про внесення змін до Кодексу України про надра щодо децентралізації повноважень у галузі надрокористування та надання органам місцевого самоврядування повноважень із забезпечення ефективного використання природно-сировинного потенціалу: проєкт Закону України від 25.05.2020 № 3490. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68853 (дата звернення – 04.12.2022).
22. Про економічний паспорт українця: проєкт Закону України від 16 січня 2020 року № 2754. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67916 (дата звернення – 04.12.2022).
23. Про економічний паспорт юного українця: проєкт Закону України від 22 грудня 2021 року № 6394-3. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73499 (дата звернення – 04.12.2022).
24. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 року № 827. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text> (дата звернення – 04.12.2022).

25. Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів: постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-95-%D0%BF#Text> (дата звернення – 04.12.2022).

26. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня року 2011 № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення – 04.12.2022).

27. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13 квітня 2020 № 554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення – 04.12.2022).

28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення – 04.12.2022).

29. Чикало І. В. Управління ресурсним потенціалом об'єднаних територіальних громад на засадах стратегічного підходу // Причорноморські економічні студії, 2018. – Випуск 36. – С. 93–98.

References

1. AMU zaklykaye vrahuvaty interesy hromad pry doopratsyuvanni zakonoprojektu shchodo nadrokorystuvannya [AMU urges to take into account the interests of communities when finalizing the draft law on subsurface use]. Available at: <https://auc.org.ua/novyna/amu-zaklykaye-vrahuvaty-interesy-gromad-pry-doprasyuvanni-zakonoprojektu-shchodo> (accessed – 04.12.2022).

2. Bokovykova Y.V. Pryrodni resursy – resursy rozvytku terytorialnykh hromad [Natural resources – resources for the development of territorial communities] // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya. – 2017. – № 1. – p. 66–71. – Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_12 (accessed – 04.12.2022).

3. Deyaki pytannya formuvannya ta vykonannya mistsevykh byudzhetiv u period voyennoho stanu [Some issues of formation and implementation of local budgets during martial law]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 11, 2022 No. 252. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voyennogo- stanu-252> (accessed – 04.12.2022).

4. Yevropeys'ka Khartiya mistsevoho samovryaduvannya vid 15 zhovtnya 1985 roku [European Charter of Local Self-Government dated October 15, 1985.]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (accessed – 04.12.2022).

5. Zhovnirchuk Ya.F. Resource provision of local and regional development // Investments: practice and experience, 2010, – № 9, – p. 75–77.

6. Kyryeyeva I. V., Korobtsova D. V. The use of natural resources for the development of territorial communities // Comparative and analytical law, № 1, – p. 287–290.

7. Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya [Code of Ukraine on Administrative Offenses]: Law of Ukraine dated December 7, 1984 No. 8073-X. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> <https://ips.ligazakon.net/document/KD0005> (accessed – 04.12.2022).

8. Kodeks Ukrayiny pro nadra [Code of Ukraine on Subsoil]: Law of Ukraine of July 27, 1994, № 132/94-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed – 04.12.2022).

9. Konstytutsiya Ukrayiny [The Constitution of Ukraine],]: Law of Ukraine adopted on June 28, 1996. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed – 04.12.2022).

10. Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny [Criminal Code of Ukraine]: Law of Ukraine dated April 5, 2001 № 2341-III. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed – 04.12.2022).

11. Marchenko V. M. Korysni kopalyny Ukrayiny yak chynnyk vidnovlennya zrostannya ekonomiky ta rozvytku rehioniv [Minerals of Ukraine as a factor in the recovery of economic growth and regional development] // Ekonomichnyy visnyk Donbasu. – 2015. – № 2. – p. 51–65. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2015_2_9 (accessed – 04.12.2022).

12. Olshansky O. V. Resursne zabezpechennya rozvytku terytoriyi: dvovymirnyy pidkhid [Resource provision for the development of the territory: a two-dimensional approach] // Derzhava i suspil'stvo p. 220–225. Available at: [file:///C:/Users/User/Downloads/Pubupr_2013_4_37%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Pubupr_2013_4_37%20(1).pdf) (accessed – 04.12.2022).

13. Patytska Kh. O., Leshchuk I. V. Modern problems of using the natural resource potential of territorial communities in Ukraine in conditions of decentralization // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine, 2019. – Issue 3 (137). – P. 3–9.

14. Pashchenko V. Mines cost money // Viche, 2012. – No. 13. – P. 17–18.

15. Peredvyborcha prohrama kandydata na post Prezidenta Ukrayiny Volodymyra Zelenskoho [Pre-election program of the candidate for the post of President of Ukraine Volodymyr Zelenskiy]. Available at: <https://program.ze2019.com/> (accessed – 04.12.2022).

16. Poryadok provedennya auktsioniv z prodazhu spetsialnykh dozvoliv na korystuvannya nadramy shlyakhom provedennya elektronnykh torhiv [The procedure for holding auctions for the sale of special permits for the use of subsoil through electronic bidding]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 23, 2020, № 993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2020-%D0%BF#Text> (accessed – 04.12.2022).

17. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennya zakonodavstva pro vydobutok burshtynu ta inshykh korysnykh kopalyn [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the legislation on the extraction of amber and other minerals]: Law of Ukraine dated December 19, 2019 № 402-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#Text> (accessed – 04.12.2022).

18. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pidtrymky rozvytku vitchyznyanykh haluzey nadrokorystuvannya [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding support for the development of domestic subsoil use industries]: draft Law of Ukraine dated October 5, 2020 № 4187. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70117 (accessed – 04.12.2022).

19. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennya vidpovidal'nosti za nezakonne vydobuvannya korysnykh kopalyn [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding increased liability for illegal mineral extraction: Law of Ukraine dated July 15, 2021 № 1685-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1685-20#Text> (accessed – 04.12.2022).

20. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv shchodo sproshchennya nadrokorystuvannya [On amendments to some legislative acts regarding the simplification of subsoil use]: draft Law of Ukraine dated October 21, 2020: № 4187-1. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70218 (accessed – 04.12.2022).

21. Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrainy pro nadra shchodo detsentralizatsiyi povnovazhen u haluzi nadrokorystuvannya ta nadannya orhanam mistsevoho samovryaduvannya povnovazhen iz zabezpechennya efektyvnoho vykorystannu pryrodno-syrovynnoho potentsialu [On making changes to the Code of Ukraine on the Subsoil in relation to the decentralization of powers in the field of subsoil use and the granting of powers to local self-government bodies to ensure the effective use of natural raw material potential]: draft Law of Ukraine dated May 25, 2020: № 3490. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68853 (accessed – 04.12.2022).

22. Pro ekonomichnyy pasport ukrayintsya [On the economic passport of a Ukrainian]: draft Law of Ukraine dated January 16, 2020 № 2754. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67916 (accessed – 04.12.2022).

23. Pro ekonomichnyy pasport yunoho ukrayintsya [On the economic passport of a young Ukrainian]: draft Law of Ukraine dated December 22, 2021 № 6394-3. Available at: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73499 (accessed – 04.12.2022).

24. Pro zatverdzhennya perelikiv korysnykh kopalyn zahalnodержavnogo ta mistsevoho znachennya [On approval of the lists of minerals of national and local importance]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 12, 1994 № 827. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF#Text> (accessed – 04.12.2022).

25. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poryadok nadannya hirnychykh vidvodiv [On approval of the Regulation on the procedure for granting mining concessions]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 27, 1995 № 59. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-95-%D0%BF#Text> (accessed – 04.12.2022).

26. Pro zatverdzhennya Poryadku nadannya spetsial'nykh dozvoliv na korystuvannya nadramy [On the approval of the Procedure for granting special permits for subsoil use]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 30, 2011 № 615. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#Text> (accessed – 04.12.2022).

27. Pro natsionalnu infrastrukturu heoprostorovykh danykh [On the national infrastructure of geospatial data]: Law of Ukraine dated April 13, 2020 № 554-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (accessed – 04.12.2022).

28. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini [On local self-government in Ukraine]: Law of Ukraine dated May 21, 1997 № 280/97-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed – 04.12.2022).

29. Chykalo I. V. anagement of the resource potential of united territorial communities on the basis of a strategic approach // Black Sea Economic Studies, 2018. – Issue 36. – P. 93–98.